

VED INDVIELSEN AF INSTITUT FOR GRÆSK
OG LATINSK MIDDELALDERFILOLOGIS LOKALER PÅ GRÅBRØDRETORV
D. 19. DEC. 1961.

Af professor, dr. Povl Johs. Jensen, instituttets forstander 1961-72.

I disse måneder taler man så meget om det europæiske fællesmarked, og, som det synes, somme tider med stor letsindighed. Man kan af visse indlæg i dagens debat få det indtryk, at det alt overvejende synspunkt er dette, om Danmarks velstand, dets økonomiske velstand, går nogle procent op eller ned, medens derimod spørgsmålet om Danmarks fortsatte eksistens som nation træder noget i baggrunden. Det er ikke nødvendigt i denne forsamling at sige, at en nations kultur ikke mindst måles ud fra dens humanistiske dannelse. Når bortses fra den groveste krigs- og magtpolitik, så måles nationerne ud fra deres indsats i litteratur, filosofi og kunst. Man ser det i vor egen litterære guldalder. I hin periode var Danmark økonomisk og politisk knækket, et lemlæstet rige, og dog hørte man Danmarks stemme i den europæiske koncert, ene og alene takket være dansk litteratur, filosofi og kunst. Ja, jeg tror ikke, det er meget overdrevent at sige, at når man stadig agter vort land i den store verden, skyldes det mere end noget andet, at Søren Kierkegaard var dansk, og hvad jeg især vil fremhæve, at der i København fandtes et milieu, som kunde frembringe en sådan skikkelse.

Noget af det glædeligste i efterkrigsårene er, at man herhjemme hos regering, folketing og administration har mødt en voksende forståelse af disse problemer. I stadig højere grad nyder de videnskaber, man kalder de humanistiske, altså de videnskaber, der beskæftiger sig med den litterære dannelse, de høje myndigheders bevågenhed.

Et udtryk for denne myndighedernes velvilje er det lille og beskedne middelalderinstitut. Og når jeg også nævner det i sammenhæng med Europa-tankerne, skyldes det, at man på dette institut netop vil beskæftige sig med den uigenkaldelig svundne epoke, i hvilken Europa, eller i hvert fald det vestlige Europa, var en kulturel og sproglig enhed. Jeg skal visselig være den sidste til at overvurdere et sådant institut, så jeg vil nøjes med at tale om den bestræbelse, der ligger bag dets oprettelse.

Den filologiske beskæftigelse med den latinske og græske middelalder har store traditioner her i landet, man tænke blot på et monumentalt værk som Sorø-professoren Stephanus' udgave af Saxo Grammaticus fra 1645. Forståelsen for det gamle middelalderlige Europa, de tusinde år, i hvilke Europas spirituelle enhed var en realitet, da man talte latin i Neapel som i Uppsala, - forståelsen for middelalderen vågnede dog først rigtig i begyndelsen af forrige århundrede, blandt de romantiske digtere og filosoffer. Vi kender måske bedst den tids begejstring for middelalderen fra Ingemanns romaner, i hvilke Valdemarernes storhedstid skildres. Også tidens lærde studerede flittigt middelalderens latinske åndsliv, jeg kan eksempelvis nævne den klassiske filolog professor Thorlacius' studier over Johannes fra Salisbury, Peder Hjorts over Johannes Scotus Erigena, Rudelbachs over Abailard, Biskop Martensens over Mester Eckehart, Peter Erasmus Müllers og H.M.Velschows udgave af Saxo. Det er dog først med filologen M.Cl.Gertz, Madvigs efterfølger som professor, at der herhjemme opstår en latinsk middelalder- tekstfilologi af større omfang og intensitet, nemlig et studium af teksterne med den klassiske filologis metode. Gertz skylder vi udgaver af Anders Sunesen og af en række danske historiske skrifter og helgenbiografier. De middelalderlige studier førtes videre af William Norvin, der havde et åbent blik for den store sammenhæng i den samlede antikke og middelalderlige tradition, især som den manifesterede sig i platonismen. Et slags program for sine studier har Norvin givet i den indledende artikel i tidsskriftet *Classica et Mediaevalia*, som han var med til at grundlægge i 1938. For palæografiens vedkommende kan jeg ikke lade være med her at nævne dr. Ellen Jørgensens indsats. Elev af Norvin er professor Franz Blatt, der har indlagt sig så store fortjenester ved sin Saxo-ordbog og ved udgivelsen af det danske diplomatarium og den nye store ordbog over middelalderlatin. Også middelalderfilologen professor Louis Hammerich arbejdede sammen med Norvin, og de første tanker om et middelalderinstitut som det, der nu er blevet virkelighed, stammer fra professorerne Hammerich og Norvins samarbejde omkring 1930. Jeg kan ikke nævne alle dem, der i de senere år har givet sig af med latinsk middelalderfilologi, dog må jeg endnu fremhæve, på de områder, man især vil tage op inden for instituttets rammer, professor K.E.Skydsgaards og andres studier over skolastik, mit eget medarbejderskab ved de internationale udgaver af de middelalderlige latinske oversættelser af Platons skrifter samt til sidst

den af Det danske Sprog- og Litteraturselskab foranstaltede udgave af de middelalderlige danske filosoffer.

Det er mærkeligt at tænke sig, at danskerne allerede i middelalderen var så gode sprogforskere. Vi ved, at København i vore dage er et centrum for den moderne lingvistik, men allerede i det 13. århundrede var danske sprogforskere på samme måde førende. Deres skrifter har hidtil ikke været publicerede, men Det danske Sprog- og Litteraturselskab har taget den vigtige opgave op at udgive dem. Foreløbig er kommet et bind ved dr. Alfred Otto, og i år har dr. Heinrich Roos udgivet den bog, Erik Menveds kansler Morten Mogensen skrev om sproglogik. Dr. Roos, der takket være en bevilling fra Videnskabsfondet nu kan koncentrere sit arbejde på det nye institut, er elev af professor Hammerich og disputerede i 1952 om nævnte hr. Morten. Den interessanteste blandt disse filosoffer er Boethius fra Danmark, hvis virke strakte sig videre. Han er en af de store kættere i det 13. århundrede, der gik ind for den ægte aristotelisme. Hans skrifter blev fordømt af kirken, de ligger anonymt rundt omkring i Europas biblioteker, og der er gjort og gøres stadig et detektivarbejde for at finde dem frem og få dem udgivet. Vi vil på det nye institut af al magt bistå Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved løsningen af denne opgave og således være med til at genvinde denne filosof for Danmarks og dermed for Europas middelalderlige litteratur.

Men når nu dette institut blev oprettet, så kom den direkte tilskyndelse fra en helt anden kant, nemlig fra afdøde professor Carsten Høegs arbejde med den middelalderlige byzantinske kirkes digtning og musik. Og jeg må have lov her at sige, at på denne dag føler alle Høegs venner en stor sorg over, at han, der så selvfølgelig var instituttets første forstander, og som satte så meget ind på at få det oprettet, ikke er med. Men det er vort håb, at hans enestående livsværk netop ved hjælp af dette institut kan sikres, således at det fortsættes, og således at disse studier bliver ved at have et hjemsted i København. Der er på instituttet ansat en amanuensis, cand. mag. Jørgen Raasted, der har speciale i den byzantinske middelalder. Professor Høegs til dels uerstattelige fotografier og papirer er anbragt på instituttet, og vi håber i overensstemmelse med hans ønske at kunne erhverve hans samling af speciallitteratur om disse emner, der også indeholder sjældne og helt uerstattelige sager, bygget op som den er gennem et helt liv og af den største kender på dette gebet.

Arbejdet med den byzantinske musik bestyres af en komité inden for Videnskaberne Selskab, og professor Høegs efterfølger som leder af det omfattende udgiverforetagende, professor Oliver Strunk fra Princeton, har indtil videre et arbejdsværelse til disposition på instituttet.

I nøje overensstemmelse med dansk videnskabs traditioner omfatter instituttets arbejde altså disse to, ganske vist nær forbundne, områder, byzantinsk musik og litteratur og på den anden side latinsk skolastik.

Det var i 1956, at professorerne Hammerich, Høeg og jeg formulerede forslaget om oprettelse af et middelalderinstitut, og takket være især det presserende behov for at skabe en ramme om professor Høegs arbejde og den smittende begejstring, hvormed han gik ind for denne sag, der i så høj grad lå ham på hjerte, står vi nu i dag med dette institut. Men foreløbig er det i det store og hele kun de ydre rammer, lokalerne, der er i orden. Bøgerne har hidtil manglet, men på den nye finanslov er der netop foreslået bevilget 50.000 kr. til indkøb af et nødtørftigt håndbibliotek.

Nogle bøger har vi dog allerede. Det skyldes for det første, at vi ved velvilje fra Københavns bispestol og Kirkeministeriet har fået deponeret hos os den store udgave af de latinske kirkefædre, Mignes latinske Patrologi, som hidtil har haft hjemme i bispegården, og som vistnok blev indkøbt under biskop Martensen. For det andet har vi mødt en særlig forståelse hos rigsbibliotekaren, en forståelse, som har givet sig udtryk på flere måder og især derved, at Det kongelige Bibliotek har villet deponere en række for os nødvendige værker på instituttet. Ganske på samme måde har vi fra Universitetsbiblioteket modtaget bøger. For det tredje indkøbtes der i 1952 for tipsmidler en del middelalderlig skolastisk litteratur, netop med henblik på et kommende institut.

Men det er alligevel først og fremmest lokalerne, der i dag indvies, og jeg vil fæste mig ved det glædelige i, at vort institut er indrettet så smukt i et hus, der hører hjemme i det klassicistiske københavnske bybillede. Der kan ikke tænkes nogen pænere omgivelse. Og for os, der skal arbejde på dette institut, er der også noget bevægende i den tanke, at vi befinder os på den grund, hvor i middelalderen det store Graabrødrekloster lå. I vore dage kender man vel især klosteret fra Carl Bernhards Krøniker fra Kong Christian den Andens Tid, hvor der ikke ligefrem gives noget sympatisk billede af dets indvånere. Vi kan ikke

helt lade være at føle, at vi rækker hånden tilbage til hine gamle, i en bestræbelse på at besinde os på den latinske og græske tradition, der er fælles for Europa, og som har skabt Europa. Vi er en meget lille og meget beskedne brik i disse bestræbelser, men det er mit håb, at man en dag vil sige om vort institut, at det gør Københavns Universitet ære.

BIBLIOGRAPHIE HEINRICH ROOS

Vorbemerkung:

Die hier gegebene Bibliographie beruht auf Aufzeichnungen von Heinrich Roos. Es wurde darauf verzichtet, Zeitungsartikel und Artikel aus Wochenschriften (v.a. aus Katolsk Forum) sowie kürzere Besprechungen zu verzeichnen. Aber schon die hier verzeichneten Titel legen von der Spannweite in der literarischen Produktion ihres Autors beredtes Zeugnis ab.

- 1932 Zur Datierung von Meister Eckharts Trostbuch. Zeitschrift für Deutsche Philologie 57: 224-233.
- 1936 Een nederlandsche "Sermo" ut den Taulerkring. Ons Geestelijk Erf, April 1936: 156-163.
- 1938 J.Neuner & H.Roos: Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung. Regensburg. (5.Auflage 1958. Engl.Ausgabe, Cork 1967).
- 1946 Martinus de Dacia und seine Schrift De modis significandi. Classica et Mediaevalia 8: 87- 115.
- 1947 Die religiöse Lage in Dänemark. Lumen vitae 2: 24-39.
- 1948 Sprachdenken im Mittelalter. Classica et Mediaevalia 9: 200-215.
Person och gemenskap enligt romersk-katolsk och luthersk grundåskådning. Credo 1: 109-116.
- 1952 Die Modi significandi des Martinus de Dacia. Forschungen zur Geschichte der Sprachlogik im Mittelalter. Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters 38,2. Münster Westf.
Martinus de Dacia's Isagogekommentar. Indledning og tekstprøver. Festskrift til L.L.Hammerich på tresårsdagen: 208-218.
Søren Kirkegaard og Katolicismen. København. (Engl.Ausgabe, Maryland 1954; Franz.Ausgabe Louvain 1955; Span.Ausgabe Madrid 1959).
- 1953 Der "reine" Aristoteles und der Aristoteles der Scholastik. Meddelelser fra Søren Kierkegaard Selskabet, 4.årg. nr.3: 12-14.
Et svensk bidrag til Eckhartforskningen (H.Hof, Scintilla animae). Credo 3: 133-137.
- 1954 Zur Abfassungszeit von Meister Eckeharts Trostbuch. Orbis litterarum 9: 45-59.